

WIADOMOŚCI
HYDRO-
BIOLOGICZNE*

Józef Stanisław Mikulski
(11 III 1907—3 XII 1990)

Dnia 3 grudnia 1990 r. zmarł w Toruniu Józef Stanisław Mikulski, emerytowany profesor zwyczajny Uniwersytetu Mikołaja Kopernika. Należał do najwybitniejszych ekologów, którym po II wojnie światowej przypadło w obowiązek odbudowanie, a właściwie tworzenie na nowo polskiej ekologii, hydrobiologii, naukowych podstaw ochrony przyrody. Był też jednym z pionierów paleolimnologii w Polsce.

Urodził się 11 marca 1907 r. w Krakowie, jako syn Antoniego i Otylii z Heskich. Jego ojciec był początkowo nauczycielem, a po uzyskaniu doktoratu, dyrektorem Seminarium Nauczycielskich w Białej Małopolskiej i w Krakowie.

Szkolę powszechną ukończył w Białej i tam w 1917 r. rozpoczął naukę w Gimnazjum Realnym im. T. Kościuszki. Po przeniesieniu się do rodziców do Krakowa kontynuował naukę w Państwowym Gimnazjum im. H. Sienkiewicza, gdzie w 1925 r. otrzymał świadectwo dojrzałości. W tym samym roku zapisał się na Wydział Filozoficzny Uniwersytetu Jagiellońskiego i podjął studia biologiczne, kierując szczególnie zainteresowania w stronę nauk zoologicznych. Już w 1927 r., a zatem w bardzo wczesnym okresie studiów, staje się pracownikiem Katedry Zoologii UJ, kierowanej przez prof. Michała Siedleckiego. W 1930 r. uzyskał stopień doktora filozofii z zakresu zoologii, a w 1932 r., wierny rodzinnym tradycjom, kwalifikacje nauczyciela szkół średnich. W latach 1930 i 1932 podejmuje wyjazdy do Francji i Włoch, studiując biologię morza w Stacji Morskiej w Roscoff i Instytucie Oceanograficznym w Messynie oraz czynnie uczestnicząc w Międzynarodowym Kongresie Zoologicznym w Padwie. W latach 1934—1935, jako stypendysta

* Redagują: Eligiusz Pieczyński i Jan Igor Rybak (Polskie Towarzystwo Hydrobiologiczne).

Fundacji Kościuszkowskiej i Polskiej Fundacji Kulturalnej, odbył staż naukowy w zakresie ekologii zwierząt na Uniwersytecie Illinois w USA, pod kierunkiem prof. Victora E. Shelforda. Owocem studiów w Ameryce była m.in. jedna z pierwszych polskich książek poświęconych ekologii – „Z zagadnień ekologii zwierząt”, wydana przez Książnicę Lwowską w 1938 r. W tym również roku dr Józef Stanisław Mikulski habilitował się i uzyskał stanowisko docenta. Posiadał już dorobek naukowy obejmujący ponad 30 specjalistycznych prac dotyczących ekologii różnych grup zwierząt: płazów, jętek, sieciarek. Prace te dotyczyły także badań mórz i oceanów, obszarów arktycznych oraz problemów ochrony przyrody, jak też były to tłumaczenia poszukiwanych podręczników.

Błyskawicznie karierę naukową i dydaktyczną młodego docenta UJ brutalnie przerwała osławiona „Sonderaktion Krakau”. Wraz z plejadą wybitnych uczonych trafia do Wrocławia, następnie do obozów Sachsenhausen i Dachau. Po zwolnieniu i ciężkiej chorobie, jeszcze w 1941 r. podejmuje pracę w Stacji Ochrony Roślin. W latach 1943–1944 włącza się aktywnie w proces tajnego nauczania na konspiracyjnym Wydziale Rolnym i Farmaceutycznym UJ. W 1946 r. organizuje Katedrę Zoologii, wyklada na Wydziale Rolnym i tworzy Pracownię Zoologiczno-Entomologiczną UJ.

W 1947 r. przeniósł się do Torunia, aby zasilić kadrowo tworzący się Uniwersytet Mikołaja Kopernika. Zostaje mianowany profesorem nadzwyczajnym i obejmuje kierownictwo pierwszej w Europie Katedry Ochrony Przyrody i Ekologii na organizowanym przez siebie Wydziale Matematyczno-Przyrodniczym. Nazwa katedry odzwierciedla podstawową ideę naukową Profesora: łączenie teorii ekologicznych z praktyką ochrony przyrody. Tej idei pozostał wierny do końca swoich dni. Służył jej jako naukowiec, nauczyciel akademicki, organizator i działacz społeczny. W każdej dziedzinie swej działalności Profesor posiada godne naśladowania, pionierskie osiągnięcia. Jego dorobek naukowy obejmuje ponad 80 oryginalnych rozpraw, artykułów i podręczników. Z Jego inicjatywy i pod Jego kierownictwem podjęto pierwsze w północnej Polsce zespolowe, kompleksowe badania hydrobiologiczne. To u Mikulskiego uczyli się tej trudnej sztuki dzisiejsi profesorowie uczelni Gdańska, Olsztyna, Szczecina, Torunia i Warszawy. Wykłady i seminaria z zakresu ekologii, zoogeografii, hydrobiologii i biologii morza, cieszące się zawsze olbrzymim wzięciem u studentów, prowadził Profesor w oparciu o wyniki własnych badań, posługując się napisanymi przez siebie podręcznikami, skryptami i kluczami do oznaczania fauny. Jego nieprzeciętna erudycja i wszechstronność zjednywały rzesze chętnych słuchaczy, których zarządzał swą pasją poznawania tajników przyrody. Wypromował niemal stu magistrów i kilkudziesięciu doktorów. Kilkunastu z nich posiada dziś najwyższe tytuły naukowe.

Profesor Józef Stanisław Mikulski był członkiem wielu krajowych i zagranicznych organizacji naukowych. W Polskim Towarzystwie Hydrobiologicznym przez kilka kadencji pełnił funkcję prezesa Zarządu Głównego, był Członkiem Honorowym i Honorowym Prezesem. Uczestniczył w niemal wszystkich powojennych kongresach SIL-u, reprezentując jednocześnie Polskę we władzach tego stowarzyszenia. Był członkiem Państwowej Rady Ochrony Przyrody i bardzo aktywnie działał w LOP, uzyskując w 1973 r. członkostwo honorowe. Był także członkiem Komitetu Ekologicznego oraz Hydrobiologicznego PAN, członkiem Rad Naukowych Instytutu Rybactwa Śródlądowego, Instytutu Biologii Doświadczalnej im. M. Nenckiego, Instytutu Ochrony Roślin, Instytutu Ekologii PAN, a także Zakładu Biologii Wód PAN.

W 1961 r. uzyskał tytuł profesora zwyczajnego. W 1962 r. jako stypendysta Fundacji Rockefellera zapoznał się z instytucjami naukowymi USA. W 1965 r. był jednym z głównych organizatorów Międzynarodowego Kongresu Limnologów w Polsce.

Dwukrotnie pełnił funkcję dziekana Wydziału Biologii i Nauk o Ziemi, a w latach 1965–1972 – funkcję prorektora UMK. Z jego inicjatywy i w wyniku Jego wysiłków organizacyjnych powstała w 1959 r. Stacja Limnologiczna UMK w Iławie, przez którą przewinęły się setki studentów, szkolących się na zorganizowanych przez Profesora kursach limnologii w ramach tzw. kursopraktyk.

Za swą działalność był wyróżniany wysokimi odznaczeniami, m.in. Krzyżem Oficerskim i Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, Medalem Komisji Edukacji Narodowej, Złotą Honorową Odznaką LOP. Był laureatem Nagrody I stopnia Ministra Szkolnictwa Wyższego.

To oczywiście, że ze śmiercią Profesora zamyka się ważny rozdział polskiej ekologii i hydrobiologii. Ale nie jest to rozdział ostatni. Pozostało dzieło. Pozostał w sercach i umysłach swych uczniów. To właśnie taki Mistrz miałby prawo powiedzieć: „non omnis moriar”...

Leszek Andrzej Błędzki i Andrzej Giziński

Sprawozdanie z działalności Polskiego Towarzystwa Hydrobiologicznego w 1990 roku

1. **Władze Towarzystwa.** Prezydium Zarządu Głównego: prof. Z. Kajak (prezes), prof. S. Radwan (wiceprezes), dr J. I. Rybak (sekretarz), dr D. Kudelska (skarbnik); członkowie Zarządu Głównego: dr A. Kownacki, dr hab. E. Pieczyński, dr K. Siudziński i prof. B. Zdanowski. Główna Komisja Rewizyjna: prof. E. Pieczyńska (przewodnicząca), prof. G. Brzęk, prof. A. Giziński, doc. T. Jażdżewska i prof. A. Stańczykowska (członkowie). Sąd Koleżeński: prof. G. Brzęk (przewodniczący), prof. M. Brylińska i prof. L. Szlauer (członkowie). Komisja Nagród: dr hab. E. Pieczyński (przewodniczący), dr R. Gokdyn, doc. Eugenia Grygierek, dr J. I. Rybak, dr I. Spodniewska, dr T. Węgleńska, prof. J. Włodek i prof. B. Zdanowski (członkowie).

2. **Działalność organizacyjna i naukowa.** Kontynuowano wydawanie publikacji seryjnej „Fauna Słodkowodna Polski” pod redakcją doc. A. Piechockiego (redaktor naczelny), dra J. I. Rybaka (zastępca redaktora naczelnego) i dra W. Jurasza.

Towarzystwo liczyło 518 członków zwyczajnych, 2 honorowych i 2 zbiorowych zrzeszonych w 11 Oddziałach. Do Międzynarodowego Towarzystwa Limnologicznego (SIL) należało 29 indywidualnych członków PTH i 3 zbiorowych.

Komisja Nagród PTH, po rozpatrzeniu nadesłanych na konkurs im. prof. M. Gieysztorą prac magisterskich, na posiedzeniu w dniu 25 maja przyznała za okres marzec 1989 – marzec 1990 trzy równorzędne nagrody I stopnia w postaci dyplomów i po 200 tys. zł następującym osobom: mgrowi Andrzejowi Engelmaynerowi za pracę „Typ ofiary a efektywność odżywiania się ryby planktonożernej”, mgr Agacie Rykowskiej za pracę „Przestrzenne rozmieszczenie czterech gatunków *Daphnia* w wodach jeziora Roś” oraz mgr Hannie Rytel za pracę „Wykorzystanie skupisk glonów nitkowatych jako siedliska przez makrofaunę bezkręgową w litoralu Jeziora Mikołajskiego”. Nagrodzone prace wykonane zostały w Zakładzie Hydrobiologii Uniwersytetu Warszawskiego. Przyznano również wyróżnienie w postaci dyplomu mgrowi Sławomirowi Kalinowskiemu za pracę „Presja narybku okoniowatych (*Percidae*) na duże filtratory *Cladocera* w Sulejowskim Zbiorniku Zaporowym”, wykonaną w Zakładzie Ekologii i Zoologii Uniwersytetu Łódzkiego. Ponadto prof. E. Pieczyńskiej przyznano dyplom uznania za trzy nagrodzone prace wykonane pod jej kierownictwem.

Działalność naukowa prowadzona była również przez Oddziały, które organizowały zebrania poświęcone aktualnym problemom badawczym z szeroko pojętej hydrobiologii.

3. **Działalność Oddziałów.** Towarzystwo podzielone było na 11 Oddziałów o następującej liczbie członków: Oddział w Białymstoku – 8, Oddział Morski w Gdyni – 39, Oddział w Krakowie – 103, w Lublinie – 35, w Łodzi – 39, w Olsztynie – 57 i 1 członek zbiorowy, w Poznaniu – 39, w Szczecinie – 33 (ubyło 27 osób), w Toruniu – 22, w Warszawie – 89 i 1 członek zbiorowy, we Wrocławiu – 54.

Oddział w Białymstoku. Zarząd: dr H. Chomutowska (przewodnicząca), dr K. Brzozowska (sekretarz i skarbnik); 3 zebrania z 6 referatami.

Oddział Morski w Gdyni. Zarząd: dr K. Siudziński (przewodniczący), dr Zofia Ringer (wiceprzewodnicząca), mgr A. Krajewska-Sołtys (sekretarz), dr K. Maciejewska (skarbnik), prof. M. Pliński i mgr J. Wiktor (członkowie); 4 zebrania z 4 referatami.